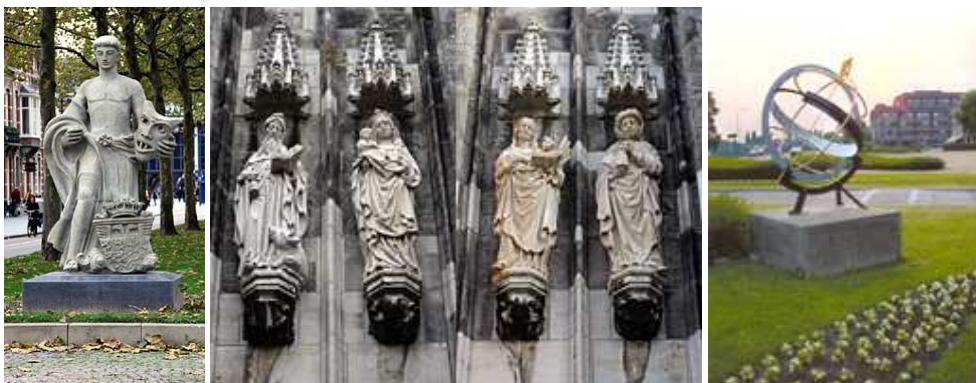

BEELDENROUTE 's-HERTOGENBOSCH

Kunst en Ambacht

In de gemeente 's-Hertogenbosch staan meer dan honderd beelden, een aantal fontein en honderden gevelstenen. Deze route van bijna tien kilometer voert langs een selectie van deze uitingen van kunst en ambacht. 34 Kunstwerken staan kort beschreven in deze folder, een deel daarvan is voorzien van een QR-code, die verwijst naar de website van de Bossche Encyclopedie (www.bossche-encyclopedie.nl). Daar is over deze kunstwerken en nog vele anderen informatie te vinden.

Deze wandelroute is tot stand gekomen met medewerking van Ton Wetzer van de Bossche Encyclopedie, Hans van Bavel van de Werkgroep Klein Monument van de Kring Vrienden 's-Hertogenbosch en de gemeente 's-Hertogenbosch.

01. Twee leeuwenbeelden

Vervaardigd door: Van den Bossche en Grevels; datering: 1893-1896; locatie: westzijde van de Stationspassarelle, boven op kolommen.

Deze leeuwenbeelden met gestileerde manen houden een schild met het Rijkswapen vast. Oorspronkelijke locatie: aan het stationsgebouw van Eduard Cuypers boven de hoofdingang. Bij het station Van Ravensteijn stonden de leeuwen op het bordes van het stationsgebouw. Nu staan de leeuwen boven het viaduct aan de Christaan Huygensweg.

02. Fontein de Draak of Drakenfontein

Kunstenaar: J. Dony, ingenieur-stadsarchitect; datering ingebruikstelling: 14 juli 1903; locatie: Stationsplein.

Op 20 mei 1894 overleed de Commissaris van de Koningin jhr. mr. P.J. Bosch van Drakestein. Hij liet een legaat na van 10.000 gulden aan de gemeente 's-Hertogenbosch, tot oprichting van een fontein-monument, ter herinnering aan zijn overleden tweelingdochters. Een draak van gedreven en verguld koper bekroont het monument en kon oorspronkelijk gebruikt worden als drinkfontein.

03. Sint Eloij ofwel Sint Eligius 590-660

Kunstenaar: onbekend; datering: ca. 1909; locatie: Julianaplein 17, hoog aan de gevel. Sint Eloij is geboren in Chapelat Fr. Volgens de legende werd hij hoefsmid, om later goudsmid en muntmeester te worden bij het hof van de koningen Clotharius II en Dagobert I. Hij verliet het hof om priester te worden. In 641 werd hij bisschop van Noyon. Zijn naamdag is 1 december. Patroon van de metaalbewerker.

04. Zonnewijzer

Kunstenaar: onbekend; datering: 1935; locatie: Wilhelminaplein; gerestaureerd in 2005 door Jan Venrooy.

De zonnewijzer werd in 1935 aan de gemeente 's-Hertogenbosch geschonken door 'Oud-Bosschenaren', als herinnering aan het 750-jarig stadsjubileum. De zonnewijzer werd in het Wilhelminapark geplaatst (sinds 1970 getransformeerd in het Wilhelminaplein).

05. De Gans

Kunstenaar: Louis Visser; datering: 1970; locatie: Bastion Oranje.

Een naturalistische gans staande in een verdedigende houding met gespreide vleugels en geopende snavel. Deze gans, als symbool van de waakzaamheid, is een gedenkteken voor het feit dat 's-Hertogenbosch in 1967 vier eeuwen garnizoensstad was en is aangeboden door het garnizoen.

06. Maximiliaan

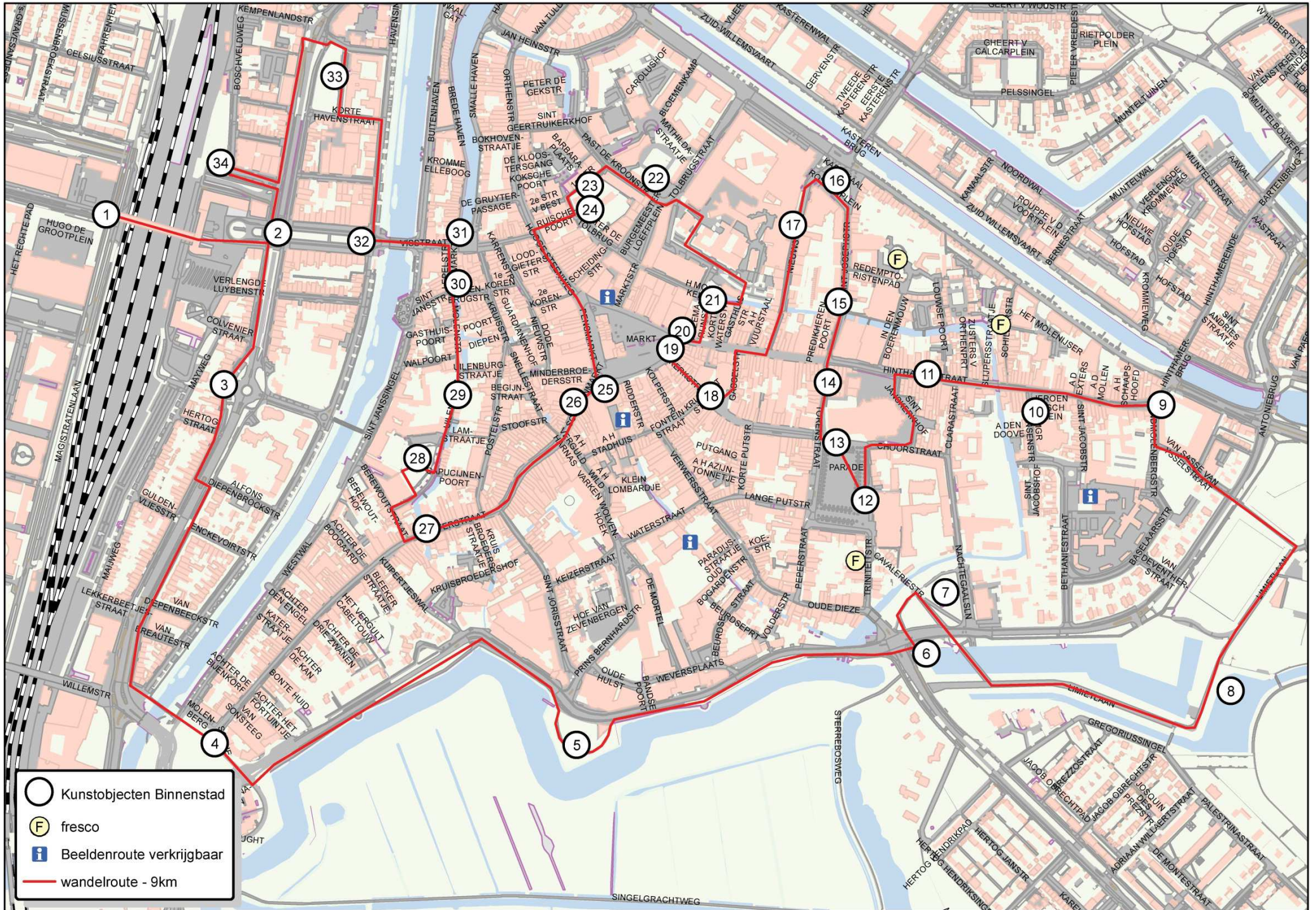
Kunstenaar: Hildo Krop; datering: 1923; locatie: Pettelaarseweg.

Vanaf 1923 maakte het deel uit van het beeldhouwwerk van de oude Wilhelminabrug. Het ruitersstandbeeldje stelt keizer Maximiliaan voor. Om zijn hals zien we de keten van het Gulden Vlies de Ramsvacht hangen. Op de hals van het paard het wapen van de vorst. Hij was door zijn huwelijk met Maria van Bourgondië in 1477 ook hertog van Brabant.

07. Kikkers

Kunstenaar: Hildo Krop; datering: 1923; locatie: Casinotuin.

Deze gestileerde kikkers zijn gemaakt als onderdeel van de versiering van de oude Wilhelminabrug, die vanuit het centrum van de stad toegang vormde tot het station van Eduard Cuypers. Brug en het station werden vernield in de Tweede Wereldoorlog. Aan de brug uiteinden zaten vier kikkers, die de ligging van de stad te midden van water en lage omlandigen symboliseerden.

08. Schroef van Archimedes

Kunstenaar: Tony Cragg; datering: 1993; locatie: Limietlaan.
De gemeentelijke Commissie Kunstopdrachten benaderde de in Duitsland wonende, maar in Liverpool geboren Tony Cragg om een fontein te ontwerpen voor 's-Hertogenbosch. Hij weigerde, want hij had nog nooit een fontein ontworpen. Hij dacht meer dan een jaar na en kreeg een idee: de mens die het water in beweging brengt. De schroef werd bij Lips in Drunen gemaakt.

09. Vier heiligenbeelden

Kunstenaar: Hendrik van der Geld; datering: 1913; locatie: Antoniuskapel, Hinthamerstraat.
Van links naar rechts zijn de beelden te zien van: de H. Antonius Abt, Onze Lieve Vrouw, de H. Genoveva en de H. Maria Magdalena. De Sint Antonius Broederschap liet in 1536 een nieuwe kapel bouwen. Door de Beeldenstorm werd de kapel zwaar getroffen. Na 1629 werd de broederschap verboden. De voorgevel werd behouden en gerestaureerd in 1910. Er bevindt zich nu een kapel in het bejaardenhuis Antoniegarde.

10. De Goede Herder

Kunstenaar: Albert Termote; datering: 1935; locatie: Hinthamerstraat 175.
Op 2 maart 1941 overleed Mgr. C.C. Prinsen, ereburger van de stad, ridder in de orde van de Nederlandsche Leeuw en officier in de orde van Oranje Nassau, gelieft oud-pastoor van de Sint Jacobskerk en proost van het kapittel der kathedrale basiliek. Bijzondere aandacht had hij voor het katholieke onderwijs. In 1936 is een blijvend teken van dankbaarheid geplaatst op het plein voor de Sint Jacobskerk, voorstellend de Goede Herder.

11. Vier Zwanenbroeders

Kunstenaar: Marius van Beek; datering: 1962; locatie: Hinthamerstraat 94.
Het huidige huis is in 1846 gebouwd in neogotische stijl door architect Laffertee. Gevelbeelden van het Zwanenbroedershuis, het domicilie van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap. Van links naar rechts: Willem van Oranje, zwanenbroeder, lid vanaf 1556. Ghisbertus van der Poorten, schenker van het huis in 1483. Gerardus van Uden, heer van Herpen, stichter van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap in 1318. Floris van Egmond, graaf van Buren (ca. 1470-1539), zwanenbroeder.

12. Europa laat zich niet ontvoeren

Kunstenaar: Marius van Beek; datering: 1979; locatie: Parade 23.
Een geschenk van de 150-jarige vereniging Sociëteit Casino aan de gemeente 's-Hertogenbosch. Uit de Griekse mythologie: Zeus in de gedaante van een stier en Europa als mooie dochter van de Phoenicische koning Agenoor.

13. Monument voor burgemeester Loeff

Kunstenaar: Mari Andriessen; datering: 1964; locatie: Parade, naast de Sint Jan.
In 1960 zamelden de Industriële Kring en de Kamer van Koophandel geld in bij bedrijfsleven en burgerij om Burgemeester Loeff een passend afscheidscadeau aan te bieden. Het werd een beeld van de patroonheilige van de stad, de H. Johannes de Evangelist, met zijn Symbool de adelaar op de schouder. De adelaar achter het hoofd suggereert de vlucht van de gedachte en daarmee de ondernemerslust die leidde tot de uitbreiding van de stad.

14. Beeld H. Johannes Evangelist

Kunstenaar: onbekend; datering: 1894; locatie Torenstraat 4-6, hoog aan de gevel.
Het pand is het voormalige Patronaatsgebouw van de Parochie van de Sint Jan aan de Torenstraat 6. Een neogotische voorstelling van de H. Johannes met boek in de hand en adelaar aan de voeten.

15. H. Aloysius

Kunstenaar: onbekend; datering: 1907; locatie: St Josephstraat 18, hoog aan de gevel.
H. Aloysius afgebeeld in toog en superplie met lelie tak en kruisbeeld in de handen. Patroon van studerende jeugd. Op 8 december 1908 werd het gebouw ingewijd als kapel annex zaal voor de jongelingen van de Congregatie van Sint Aloysius. Gebouwd in opdracht van de plebaan van de Sint Jan. In 1909 kwam de Parochieschool Sint Jan er in en in 1912 werd de MULO school Sint Aloysius ernaast gebouwd.

16. Kardinaal van Rossum

Kunstenaar: August Falise; datering: 1934; locatie: Kardinaal van Rossumplein.
Het bronzen beeld van August Falise, werd in Brussel (Verbeijst Fondeur) gegoten. Op 24 juni 1934 onthult de pauselijk nuntius Mgr. L. Schioppa het beeld. In de oorlog werd het beeld in het Kruithuis opgeslagen in verband met 'Duitse belangstelling'. Na renovatie van het plein is op 29 april 2004 het beeld van Kardinaal van Rossum teruggeplaatst.

17. Vincentius en Elisabeth

Kunstenaar: M. van Bokhoven en Jonkers; datering: 1930-1932; locatie: Groot Ziekengasthuis, Nieuwstraat 34.

Bij de toegangspoort stonden beelden van Vincentius en Elisabeth. Vincentius a Paolo (1576-1660), stichter van de Lazaristen en van de Zusters van Liefde. Hij werd in 1737 heilig verklaard. Elisabeth van Thüringen (1207-1231) was de dochter van Koning Andreas II van Hongarije en werd in 1235 heilig verklaard. In 1928-1932 breidde het GZG uit en de hoofdingang werd verplaatst naar de Nieuwstraat met wederom twee beelden.

18. Musicerende vrouw met dansende kinderen

Kunstenaar: E. Mutsaerts; datering: 1969; locatie: Kerkstraat.
Een naturalistisch beeld met een impressionistische toets van een musicerende vrouw met zeven dansende kinderen. Het beeldje is aangeboden door de burgerij aan Burgemeester Lambooy bij zijn afscheid. Het beeld vond een plekje in de Kerkstraat: bij de verbreding met de Gasselstraat. Dit pleinvormig deel wordt ook wel 'Kerkpleintje' genoemd en in sommige tijden van het jaar 'Amadeioplein'.

19. Jeroen Bosch

Kunstenaar: August Falise; datering: 1930; locatie: Markt.
Bij gelegenheid van het 12½ jarig ambtsjubileum van burgemeester F.J. van Lanschot, schonk de burgerij hem dit beeld.
Hiëronymus van Aken, anders genaamd Bosch, is in de bisschopstad geboren uit een vermoedelijk uit Aken afkomstige schildersfamilie, waarvan Hiëronymus' vader in de eerste helft van de 15^e eeuw zich te 's-Hertogenbosch had gevestigd.

20. De Eenhoorn

Kunstenaar: onbekend; datering: 19^e eeuw; locatie: Markt 35 voor het bovenlicht van de voordeur.
In 1882 was hier een apotheek gevestigd, wat past bij de mythologische betekenis van de eenhoorn. Men schreef de hoorns magische krachten toe. Zij zouden gaan bloeden als gif in hun buurt kwam. Alleen een maagd kon een eenhoorn vangen. Deze legde dan zijn kop op haar schoot. Symbool van maagdelijkheid. Het interieur van de 19^e-eeuwse apotheek is grotendeels gehandhaafd. Het pand heeft een 19^e-eeuwse lijstgevel.

21. Fontein 't Dieske

Kunstenaars: Jean & Marianne Bremers; datering: jaren negentig 20^e eeuw; locatie: Herman Moerkerkplein.

Het beeld werd gemaakt naar een ontwerp van de middeleeuwse kunstenaar en bouwmeester Alart Duhamel, tijdgenoot van Jheronimus Bosch, die ook meebouwde aan de Sint Jan. Deze ode aan Dieske ontstond doordat hij alarm sloeg bij het zien van de naderende vijand terwijl hij stond te plassen. Hij werd een held en vereeuwigd.

22. El Toro

Kunstenaar: Juan Ripollès; datering 2001; locatie: Arena, Burgemeester Loeffplein.

El Toro in de 'Colonade' ofwel de toegang naar de Arena. De Spaanse kunstenaar/ beeldhouwer Juan Ripollès onthulde donderdag 18 april 2002 zijn creatie.

23. Petrus

Kunstenaar: onbekend; datering: 1843; locatie: Verlengde Straatje van Best, achter tuinmuur.

Het beeld stelt de H. Petrus voor, met in zijn linkerhand een sleutel en zijn rechterarm opgeheven. Het beeld stond in een nis tegen de voorgevel van de kerk, officieel toegewijd aan Sint Petrus' Banden. De voormalige Sint Pieterskerk (1843), stond daar in de directe omgeving en werd in 1982 gesloopt.

24. Pastoor De Kroon

Kunstenaars: Jean & Marianne Bremers; datering: 2014; locatie: Eerste straatje van Best, bij de voormalige Pastorie van Sint Pieter, Mariënhage.

Het beeldje is een replica van Pastoor De Kroon geplaatst door wethouder Huib van Olden en oud-inwoonster van de Pijp, Marietje van den Bosch. Het kunstwerk is ingezegend door kapelaan Patrick Kuis. Dit is mogelijk gemaakt door Van Lanschot Bankiers en Willaarts en Willaarts huidige gebruiker van het pand.

25. Handel en nijverheid

Kunstenaar: August Falise; datering: 1930; locatie: Schapenmarkt 4.

Op de plaats waar eerder hotel De Gouden Leeuw stond werd in november 1931 een warenhuis van het concern Vroom & Dreesmann geopend. Vanaf de opening prijken de symbolen van 'handel' en 'nijverheid' aan de gevel, uitgebeeld door Mercurius, de Romeinse god van de handel, met vleugels, helm, bodestaf en geldbuidel en door Clotho met een spintol die de levensdraad spon, een Griekse schikgodin die het levenslot bepaalde.

26. Gouden Leeuw

Kunstenaar: onbekend; datering: vóór 1918-heden; locatie: Schapenmarkt.

Het herinnert aan de herberg De Gouden Leeuw die daar tot 1918 stond. De herberg bestaande uit verschillende panden wordt afgebroken en hiervoor in de plaats wordt het warenhuis V&D gebouwd.

27. Zwaan

Kunstenaar: Piet Verdonk; datering: 1931; locatie: Vughterstraat 95-101 hoog tegen de gevel.

Volgens een gevelsteen is het complex gebouwd door architect K.C. Suyling, 's-Hertogenbosch. De plaats van de zwaan (op een console tussen twee ramen) doet vermoeden dat het beeld er al sinds de bouw staat. Het is een traditionele naturalistische zwaan.

28. De fonteintjes van Irene Fortuyn

Kunstenaar: Irene Fortuyn; datering: herplaatsing 19-05-2012; locatie: Stadspark Mariënborg (stonden voorheen op het Burgemeester Loeffplein, 1999).

De fonteintjes, geplaatst langs de wandelpaden in de tuin, maken deel uit van het kunstwerk 'Langue perdue (Seven fountains)'. De uitvoering is trechtvormig, in beige zandsteen, met daarin een afgietsel van een boomknoest. Destijds was dit een schenking van Waterleidingmaatschappij WOB.

29. Cornelis Verhoeven

Kunstenaar; Joep Coppens; datering; 2003; locatie: Uilenburg Molenstraat.

Cornelis Verhoeven (1928-2001) geboren in Udenhout, filosoof. Opdrachtgever en schenker drs. Harry Smets, voorgedragen door Stichting De Andere Werkelijkheid. Bronsgieterij: Jos Boerekamps te Nederweert. Onthulling van het beeld 16 maart 2003 door wethouder Jetty Eugster-van Bergeijk. In 1955 wordt hij benoemd als docent oude talen aan het Marialyceum (later Jeroen Bosch College) te 's-Hertogenbosch. In 1982 wordt hij benoemd tot hoogleraar antieke wijsbegeerte aan de Universiteit van Amsterdam.

30. Zoete Lieve Gerritje

Kunstenaar: Leo Geurtjens; datering: 1958; locatie: Korenbrugstraat. Tegenover de Sint Jansstraat waar de Sint Janspoort uit kwam. Hier wordt het populaire meisje uit het liedje 'Dat gaat naar Den Bosch toe' uitgebeeld. Een Meierijse boerin met een korf met daarop een haan, symbolen voor de waren waarmee de boerinnen naar de Bossche markt gingen. Ter bevordering van het vreemdelingenverkeer bracht VVV directeur Jan Bruens in 1953 Zoete Lieve Gerritje ten tonelen. In 1958 ontstond het idee een standbeeld op te richten voor deze legendarische figuur. De burgerij financierde het beeld.

31. Janus en Bet

Kunstenaar: Zr. Jesualda Kwanten; datering: 1974; locatie: Brede Haven / Visstraat.

Een geschenk van Bosschenaren ter nagedachtenis van Henk Teulings als personificatie van d'n Bosschenaar. Eerder stond dit beeld tegenover de Moriaan. Deze rasechte Bosschenaar schreef iedere week in het Bossche dialect een artikelje waarin twee personen, Janus en Bet, aan het ouwebetten waren, en zo het Bossche leven vanuit hun standpunt bekeken.

32. Beeld Carnaval

Kunstenaar: Jo Uiterwaal; datering: 1952; locatie: Stationsweg. Origineel stond dit beeld op de voorgevel van het oude stationsgebouw, waarna het geplaatst werd op de betonnen constructie van de busremise. Nu staat het op de Stationsweg nabij de Wilhelminabrug.

33. Heilig Hart

Kunstenaar: beeldhouwer Aloïs De Beule; datering: 1925; locatie: Emmaplein (1939) en voorheen Julianaplein (1925).

Het beeld is gemaakt naar een ontwerp van de Bossche kunstschilder Dorus Hermsen. Aan de achterzijde een bronzen reliëf van de evangelist Johannes. Vandalen hebben beelden en wapenschilden verdonkeremaand.

34. Christoforus

Kunstenaar: V. Semeyn Esser; datering: februari 1960; locatie: bij de toegang van de tunnel onder het station aan de zijde van de Boschveldweg.

Gegoten bij Binder en Schmidt te Haarlem. Het beeld van Christoffel, patroon van de reizigers, veerlieden, automobilisten en handelsreizigers, werd op 30 juni 1960 onthuld door burgemeester Loeff.